

ATATÜRK VE EĞİTİM ANLAYIŞININ MİLLİ KARAKTERİ

***

ATATURK AND NATIONAL CHARACTER OF HIS EDUCATIONAL MIND

Can EKİZ*

Özet

Bu çalışmalarda Atatürk'ün eğitim anlayışının milli karakteri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu süreçte Kurtuluş Savaşı yılları, eğitimin birleştirilmesi ve yeni harflerin kabulü altı başlıkları üzerine odaklanılmıştır.

Atatürk 'ün neden mili bir eğitim anlayışına, sahip olduğunun üzerinde durulmuştur. Bugünkü eğitim problemimiz gözönüne alındığında Atatürk'ün anlayışı yolumuzu daha iyi aydınlatacaktır.

Anahtar kelimeler: Atatürk, eğitim, milli, yeni harfler, eğitimin birleştirilmesi, kurtuluş savaşı

Abstract

In this study we carried out the national charecter of Atatürk's educational insight. In this process, The Independence War time, the union of education, and the acceptance of new letters are sub titles.

Why Atatürk had a national educational insight was searched. When engaged in eye straining work, Atatürk's educational insight will clarify our future in the best way.

Key words: Atatürk, education, national, new letters, the independance war, the union of education

---

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi.

GİRİŞ

Atatürk'ün bizler için ne denli önemli bir şahsiyet olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Zira her milletin tarihi boyunca kahramanları olagelmıştır. Ancak Atatürk'ün milli kahramanımız oluşunun ötesinde vurgulanması gereken husus, O'nun zamanını ve coğrafyasını aşmış olmasıdır.

Atatürk ileri görüşlülüğüyle dünyanın önde gelen liderlerini etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Yüzyılımızın önemli liderlerinden Mihail Gorbachev bir söyleşisinde Atatürk hakkında şöyle demektedir.

“ Biz Atatürk'ü daima saygıyla anıyoruz. O'nun prensipleri sadece kendi ülkesi için değil, aynı zamanda dünya siyaseti için de değerli kalacaktır. O kendi zamanının çok büyük bir insanıdır. Böyle büyük bir insanın fikirleri kendi zamanının ötesinde ve tarihsel periyotlarda daima ayakta kalacaktır. O'nun ayrıcalıklı özelliği geleceği yorumlayabilme kapasitesidir. ”¹

Başka milletlerin gençleri, Mao'yu, Marks'ı, Lenin'i örnek alabilir, onların gösterdiği yolda gidebilirler. Oysa Türk Gençliği Atatürk gibi bir değere sahiptir ve böyle bir muhtaçlığı yoktur.

O'nu çağdaşlarından ayıran ve özel kılan yönü, yüksek askeri dehası, politik becerisi ve eğitime verdiği önemdir. Kurduğu devleti ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim alanında da çağdaş boyutlara ulaştırma isteği ve gayreti her türlü takdirin ötesindedir.

Bu çalışmada Kurtuluş Savaşı yıllarından başlayarak, ölümüne kadar eğitime verdiği önem ve yaptığı yeniliklerle Türk Milli Eğitimini şekillendirmesi ele alınacaktır.

1. Kurtuluş Savaşı Yılları ve Eğitim Çalışmaları

Atatürk daha Kurtuluş Savaşı bitmeden ve yeni Türk Devleti kurulmadan eğitime el atmıştır. Çünkü her devletin bir eğitim anlayışı vardır. Bu onun yeni bir devlet kurma fikrinin savaş sonrasında oluşmadığını gösterir. Verdiği önemin somut bir sonucu olarak 16-21 Temmuz 1921 tarihinde Ankara'da I. Maarif Kongresini toplamıştır.² Buradaki amaç kuracağı devletin

¹ Özer Ozankaya, *Atatürk's Legacy, Views by World-Famous Intellectuals*, Ankara 2001 s.35.

² Nuray Senemoğlu, *Atatürk ve Eğitim*, <http://www.epo.hacettepe.edu.tr>.

en önemli temellerinden birinin sağlam, çağdaş ve milli olması isteği diye tahmin edilebilir. Zira:

“Tarihte vücut bulmuş her medeniyet, her toplum kendine has yetiştirme sistemi oluşturmuştur. Devlet de bir eğitim teşekkülüdür. Eğitime müdahale eder, onu yönlendirir. Amacı ve misyonu doğrultusunda, sorumluluğu ölçüsünde eğitime mührünü vurur.”³

Bir ulusun kalkınabilmesi, sağlam bir yapıya sahip olabilmesi, eğitim ve öğretime gerekli önemi vermesine bağlıdır. Milli Eğitim ve Kültür deyimleriyle nitelendirilen hareketler bir toplumun en önemli manevi değerlerindedir. Eğitim sayesinde ülkenin çok ihtiyaç duyduğu kuvvet ve güç kaynağı olan gençlik yetiştirilebilir. Bu gençlerin bilinçlendirilmesi, dış ve bölücü güçlerin, ülke aleyhine faaliyet gösteren ideolojilerin ve grupların etkisi altında kalmalarının önlenmesi ancak eğitim sayesinde olur. Atatürk'ün kültür inkılabının üzerinde durmasının ve hususiyetle eğitime önem vermesinin sebebi budur. Atatürk Türk gençliğinin öncelikli olarak kendi benliğine, milli geleneklerine, milletin birlik ve bütünlüğüne zarar verecek düşman unsurlarını tanıması ve bunlarla mücadele yöntemlerini öğrenmesi gerektiğine dikkati çekerek eğitimin amacını belirtmiştir. Bununla beraber Türk Milletinin daha güçlü olmasını ve refah düzeyini yakalamış olmasını ve millet fertlerinin mutluluğunu sağlamayı eğitimin temel amacı olarak görmüştür. ⁴

Kendi sözleriyle “ Milli Eğitimin ne demek olduğunu kavramakta artık hiçbir karanlık yön kalmamalıdır. Bir kez milli ilke olarak alındıktan sonra onun dilini, yöntemini, araçlarını da milli hale sokmanın gerekliliği tartışılmaz olur.” ⁵

1921 Ankara Milli Eğitim Kurultayı açılış konuşmasında ise:

“Şimdiye dek izlenen eğitim ve öğretim yöntemlerinin milletimizin tarihsel gerileyişinde en önemli etken olduğu kanısındayım. Onun için milli bir eğitim programından söz açarken, eski devrin boş inanlarından, yaratılıştan tanıdığımız niteliklerle hiç ilişkisi olmayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan

³ Necmettin Tozlu, *İnsandan Devlete Eğitim*, Ankara 2003, s.157.

⁴ Tuncay Ceylan, *Cumhuriyet Gençliği Nasıl Yetiştirilmelidir? Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2004), Erzurum, sayı:9 s. 4-5

⁵ Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, *Milli Eğitim Ve Atatürk'ün Milli Eğitim Politikası*, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları Ankara, s.3

ve Batı'dan gelen bütün etkilerden tamamen uzak, milli ve tarihsel özelliklerimize uygun bir kültür amaçlıyorum. Çünkü milli dehamızın gelişmesi ancak böylesi bir kültürle sağlanabilir. Gelişi güzel yabancı bir kültür, şimdye kadar izlenen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını yineleyebilir. Kültür, yani düşün kültürü temel dayanakla orantılıdır. O temel milletin niteliğidir.”⁶

O Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında eğitimin milli karakterden yoksun oluşunun önemli bir rolü olduğuna inanıyordu.

O pek çok zaferin kazanılıp sürdürülmesinde eğitimin esas rolü oynadığını şu sözleri ile Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmada belirtmiştir. “ Gerçek utkuyu siz kazanacak ve siz sürdüreceksiniz.”

Yine maarife ait direktiflerinde “ En mühim ve feyizli vazifelerimiz eğitim ve öğretim işleridir. Eğitim ve öğretim işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin hakiki kurtuluşu ancak bu suretle olur. “

Atatürk'e göre eğitimin milli oluşunun yanı sıra, iktisadi kalkınmaya faydasının da önemi açıktır.

“Türkiye'nin eğitim ve öğretim siyasetinin her derecesinde tam bir açıklık ve hiçbir tereddüde yer vermeyen kesinlikte ifade etmek ve uygulamak lazımdır. Bu siyaset her manasıyla milli bir nitelikte gösterilebilir.”⁷

“Eğitimidir ki bir milleti hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır veya bir milleti kölelik ve yoksulluğa terk eder”⁸

Atatürk'ün eğitimdeki millilik anlayışı, çağdaş bilim ve dünyaya kapalı bir anlayış değildir. Bu hususta şöyle demiştir. “ Türk milletine gideceği yolu

⁶ İsmail Karaahmetoğlu, *Atatürkçülüğün Çağdaş Boyutları*, Ankara, s. 25.

⁷ Ashında Abdülhamit döneminde açılan okullar Türkiye Cumhuriyetine giden yolun başlangıcını oluşturmaktadır diyebiliriz. Çünkü o dönemde açılan okullarda demokrasi daha konuşulur hale gelmiş, bu okullarda yetişen aydınlar Cumhuriyetin kurucuları olmuşlardır. Fakat özellikle yabancı okullar yıkıcı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Esas sorun hem bu, hem de okulların belli büyük şehirlerde toplanmış ve sayılarının az oluşudur. Unutulmamalıdır ki en zayıf döneminde bile Osmanlı Devletinin okullarında yetişen o nesil bu ülkeyi kurtarmıştır. ve Atatürk gibi bir dahiyi bu okullar yetiştirmiştir. Bu okulların tamamı için milli karakterden uzak olduklarını söylemenin pek doğru olmadığı kanaatindeyiz.

⁸ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara 1999, s.120.

gösterirken, dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden yararlanılacaktır; ancak temel kendi içimizden çıkarılmalıdır.”⁹

Atatürk bu konudaki düşüncelerini çeşitli kereler birçok yerde dile getirmiştir.¹⁰

Görüldüğü gibi savaş yıllarında Atatürk daha çok eğitimin önemini ve nasıl bir karakter taşıması gerektiğini vurgulamıştır. Esas değişimleri Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yapacaktır.

2. Eğitimin Birleştirilmesi

1923 yılının 29 Ekiminde Cumhuriyet ilan edilmiş ve çok köklü bir değişiklik yapılmıştır. Beraberinde birçok yenilikleri ve devrimleri de beraberinde getirecek bu büyük devrim açısından eğitim çok büyük öncelik taşımaktadır.

Her devrim kendi amacını gerçekleştirerek ideolojisini, yöntemlerini, kurumlarını, ilkelerini ve buna yönelik yeni bir eğitim düzeni getirir. Bu da gerçekleştirilen devrimin amacına uygun yeni görüş, düşün, anlayış, davranış, yaşam görüşü ve biçimi demektir. Böylece her devrimin kendisine uygun insan modeli yetiştirmesi en önemli sorunlardan biridir. Devrim devlet kurma eylemini başarınca kendi ideolojisini öğretmeye başlar. Bu ideoloji kurumların biçimlenmesinde temel karakter rolünü oynar. Devrimin başarısı olan devlet, siyasal yapıda esas rolü oynayan, sosyal, ekonomik, siyasal ve hukuksal temellerini öğretmek ve yaşatmak zorundadır.¹¹

Cumhuriyetin ilanından sonra daha bir yıl bile geçmeden içerdeki ana muhalefete rağmen Atatürk eğitim alanındaki çalışmalarına ara vermeden devam etti. O millet olabilmenin önünde engel olarak okulların farklı bir

---

⁹ Turhan Fevzioğlu, “Atatürk’ün Fikir Hayatı”, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Atatürkçülük* YÖK Yayınları Ankara, 1997, s. 158.

¹⁰ Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Yüksek Öğrenim Kurumu Yayınları, *Atatürk İlkeleri İnkılâp Tarihi, Atatürkçülük*, Ankara 1997, s.155-162; Utkan Kocatürk, *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara 1989, s.119-132; Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları *Milli Eğitim ve Atatürk’ün Milli Eğitim Politikası*, Ankara 1980, s.28-73; Yusuf Koç- Ali Koç, *Tarihi Gerçekler Işığında Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk*, Ankara 2004, s. 150.

¹¹ Ergün Aybars, *Ulusal Laik Sosyal Hukuk Devleti, Atatürkçülük ve Modernleşme*, İzmir 2000, s. 255.

sistemde olmasının önemini bilerek hem yabancı okulların hem de tekke ve zaviyelerin kapatılması gerektiğine inanıyordu. Öyleyse öğretimin birleştirilmesi ve tamamen Türkiye Cumhuriyeti Devleti denetiminde olması kaçınılmazdı.

Öğretimin birleştirilmesinin önündeki engel yalnızca tekkeler ve zaviyeler değil; yabancı ve azınlık okulları da bunların en önemlilerindedir.

Osmanlı devleti içinde daha 1454 senesinden başlayarak açılan yabancı ve azınlık okulları vardı. Bunlardan azınlık olanlar: Rum, Ermeni, Yahudi gibi topluluklarla, Katolik, Protestan ve Ortodoks mezhebine mensup Hıristiyanların kendi eğitim ve öğretimini yapmak üzere devletin müsaadesiyle açmış oldukları okullardır.

17. yüzyıldan itibaren azınlık okullarının yabancı devletler tarafından himaye edilmeye çalışılması Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmiştir. Azınlık toplumları Osmanlı Devleti içerisinde yabancı devletlerin sıçrama tahtası, bir nevi de üssü olmuştur.¹²

Azınlık okullarından başka bir de yabancı okullar vardır ki bunlar da; Amerikan, İngiliz, İtalyan, Avusturya, Rusya ve İran gibi ülkelerin Osmanlı Devletinde yaşayan vatandaşlarının eğitim ve öğretim hizmetlerini karşılamak için açtıkları okullardır. Bu okullarda ilgili ülkeler tarafından gönderilen misyonerler kendi politik ve kültürel emelleri doğrultusunda faaliyette bulunmuşlardır.

Okul açma faaliyetlerinin Osmanlı Devletinin zayıflamaya başladığı 17.18. yüzyıldan itibaren hız kazanması çok anlamlıdır.¹³ Milli mücadele döneminde azınlık ve yabancı okulların yıkıcı faaliyetleri artarak devam etmiştir. Açıkça işgal kuvvetlerine destek vermişler ve yerli azınlık gruplarıyla da bu kuvvetlerin yanında yer almışlardır. Böylece azınlık ve yabancı okullarının kuruluşlarından itibaren Türk toplumu açısından olumlu faaliyet içinde olmadıkları görüşü Milli Mücadelede bilfiil teyit edilmiştir.¹⁴

¹² Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, İstanbul 2003, s.111-152.

¹³ Halit Ertuğrul, *a.g.e.*, s.153-156.

¹⁴ Ertuğrul, a, g, e, İstanbul 2003, s. 248,

Azınlık ve yabancı okulları içerisinde Türk kültür, siyasi ve fikir hayatını özellikle Osmanlı'nın son döneminde ve Cumhuriyet döneminde en çok etkileyen okullar, Robert Koleji ve Galatasaray Lisesi olmuştur. Diğer okulların büyük bir kısmı, Osmanlı'nın dağılma döneminde ve Cumhuriyet'in başında çeşitli nedenlerle ya kapatılmış ya da faaliyetleri durdurularak büyük ölçüde mezun vermemişlerdir. Ancak Robert Koleji ve Galatasaray Lisesi kesintisiz olarak günümüze kadar gelmiştir.¹⁵

Bunlardan bir okul olan Heybeliada Ruhban Okulu 1973 yılında kapatılmıştır. Açılması için bugün yabancıların gösterdiği gayret dikkat çekicidir.¹⁶

Amerikan başkanları ve Yunan devlet adamları da her seferinde açın bu okulu diyorlar. Fener Rum Patrikhanesinin derdi elinin altında kendi kontrol ettiği bir okul olması. Yani eski statüsüyle, müfredatı denetlenen, müfettişlerce kontrol edilen ama YÖK'e bağlı olmayan¹⁷

Cumhuriyet dönemine ve hatta eğitim öğretimin birleştirilmesi evresine kadar olan dönemi kısaca izah etmek gerekirse bu dönem üç kısımda ele alınabilir.

Birinci evre: İstanbul, İzmir ve çevresindeki düşman işgalinde olan illerin dışında kalan illerde eğitim işlerine T.B.M.M. tarafından yön verilmiş ve Milli Kurtuluş Savaşı anlayışı içinde yürütülmüştür.

İkinci evre: Cumhuriyet eğitimine hazırlık safhalarıyla geçen süredir ki 1921 de Sakarya Muharebesi öncesinden zaferin kazanılmasına ve Lozan Barış'ının imzalanmasına kadar olan bir dönemi kapsamaktadır.

---

¹⁶ Bu okulun eğitime açılması için Avrupa Birliği ve ilgili alt komisyonları çoğu kereler tavsiye niteliğinde açıklamalar yapmış ve her fırsatta da bu fikrini dile getirmeye devam etmektedir. Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız; Bülent Atalay, *Fener Rum Ortadoks Patrikhanesinin Siyasi Faaliyetleri, 1908–1923*, Talav Yayınları, İstanbul 2001, Süleyman Kocabaş, *Türkiye'de Gizli Tarih III Misyonerlik ve Misyonerler*, Vatan Yayınları, İstanbul 2002, Emre Özyılmaz, *Heybeliada Ruhban Okulu*, Tamgaz Yayıncılık, Ankara 2002, Ümit Özdağ, Lozan'ın ve Milli Devlet'in Tasfiyesi, *Türk Yurdu Dergisi*, C.24 sayı:207, 2004; Ayten Sezer, *Atatürk Dönemi Yabancı Okullar, 1923-1938*; TTK Yayınları, Ankara 1999.

¹⁷ Murat Altınsoy, Mustafa Eroğlu, *Değişen Dünya Ve Türkiye'nin Dış Politika Gündemi*, İstanbul 2004 Elçin Macar, *Rum Ortodoks Patrikhanesi: Tarihsel Gelişim Süreci Ve Türk Dış Politikasındaki Yeri*. s.196–197.

Üçüncü evre: Cumhuriyet eğitimine doğrudan doğruya geçiş evresidir ki buna Cumhuriyet eğitiminin atılım evresi demek yerinde olur. Nitekim 1923 ve 1924ten başlayarak çıkartılan kanunlar, değiştirilen yönetmelikler, dersler ve kitaplar üzerinde yeni bir görüş ve düşünceyle yapılan çalışmalarda kendini göstermektedir.¹⁸

1923 senesi Nisan ayında seçimlere Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Grubu olarak giren ve seçimlerden sonra resmen kurulan partinin 9 ilkelik bir programı vardır. Bu program bir iki değişiklikle uzun yıllar C.H.P. nin programı olarak kalmıştır. Programın yedinci maddesi aynen şöyledir: Öğretim birleştirilecektir.¹⁹

Kendisi Nutukta bu konuda şöyle demektedir. “ Bu program bugüne kadar ele alınıp gerçekleştirdiğimiz bütün noktaları içine alıyordu. Bununla birlikte, programa girmemiş önemli ve esaslı bazı konularda vardı, örnek olarak Cumhuriyet’in ilanı, Şerriyye Vekâletinin, medrese ve tekkelerin kaldırılması, şapka giyilmesi gibi”²⁰

Görüldüğü gibi Atatürk 1921 den başlayarak hem günün ihtiyaçlarına cevap veren hem de milli bir eğitime doğru adım adım yol alan bir politika izlemiştir.

1 Mart 1924 de Mustafa Kemal Atatürk, Meclisin yeni toplantısını açtı. Konuşmasında üç ana nokta üzerinde önemle durdu. Cumhuriyet’in korunması ve istikrara kavuşturulması, birleştirilmiş bir eğitim sisteminin kurulması ve “ diyaneti islamiyeyi” asırlardan beri müteamil olduğu veshile bir vasıtai siyaset mevkiinden tenzih ve ila etmek ihtiyacı.²¹

Poul Dumont’un Atatürk adlı eserinde kendi ifadesiyle “ Yeni rejimin en fazla göze çarpan eseri şüphesiz milli eğitimde gerçekleştirdiğidir. 29 Ekim 1923 de ilan edilen Cumhuriyet iki çeşit okulla karşı karşıya idi: Medreselerini okullar, Devlet okulları: Medreseler 3 Mart 1924 de çıkarılan yasa ile

¹⁸ Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, *Milli Eğitim ve Atatürk’ün Milli Eğitim Politikası*, Ankara 1980, s.31-34.

¹⁹ Hikmet Bila, *C.H.P. Doğan Yayıncılık*, İstanbul1999, s. 39.

²⁰ Atatürk, *Nutuk*, İstanbul 2004, s. 541.

²¹ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Çev: Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2004, s. 263.

kaldırıldı. Yeni rejim aynı zamanda laik, demokratik ve milli bir kültürü yaymayı şiar edindi.”²²

Laik eğitim o günden bugüne çeşitli platformlarda tartışılabilmiş bir konudur. Maalesef bazıları laik eğitimi dinsizlik, din dışı eğitim gibi lanse etmektedirler. Oysa eğitimin laik oluşuyla millilik vasfı arasında direk bir bağlantı vardır. Bu sayede eğitim milli bir karaktere bürünebilir.

3 Mart 1924 te kabul edilen bu kanunla bütün eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetkisi altına alındı.²³

3. Yeni Harflerin Kabulü

Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitimi milli bir anlayışa sahip hale getirmek için Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiş ve eğitim tamamen devletin denetimine alınmıştı. Ancak kullanılan alfabe hala Arap alfabesiydi. Bu da bir tezat oluşturuyordu.

Gazi Mustafa Kemal 1928 den başlayarak; kendisini ölüm yatağına kadar gece- gündüz meşgul edecek iki harekete verdi.

- Türk alfabesi ve Türk dili hareketi
- Türk Tarihi hareketi

Öyle anlaşılıyor ki Mustafa Kemal'in kafası daha zafer günlerinden beri Arap harflerinden ayrılmak ve Türk yazısı bakımından da Batı ile bir bağlantı kurmak düşüncesindedir. Çünkü daha 1922 de Gazi Garp cephesinde, Halide Edip Adıvar ve Adnan Adıvar'a Türkiye'nin gelecekteki batılılaşmasından söz ederken Latin harflerinin kabul imkânından da bahsetmiştir.²⁴

Mustafa Kemal, Latin harflerinin kabulü sorununu incelemek üzere bir heyet kurdu, bu heyetin üyeleri her şeyden önce, Arap ve Fars gramer kaidelerini muhafaza etmek mi, yoksa yeni bir Türk yazım şekli yaratmak için bunları terk etmek mi gerekeceği hususunda karar vermek zorundaydılar. Yeni yazım şekli kabul edildi. Zira “Alfabe değiştiren bu halk her çeşit tutsaklıklarla yeni bir dünyaya giremez. Herkes telaffuz ettiği kelimeyi hatasız yazmalıdır”

²² Paul Dumont, *Mustafa Kemal*, çev Zeki Çelikkol, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.150.

²³ Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı kredi Yayınları, İstanbul 2004, s.533.

²⁴ Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, Remzi Kitabevi İstanbul 1969, s. 315.

deniliyordu. Şimdi iş alfabeyi ortaya çıkarmaya kalıyordu. Bu da hemen hemen Fransız alfabesindeki harflerin ses değerlerini koruyarak, on bir sesli ve yirmi bir sesiz olmak üzere otuz iki harften oluşan bir alfabe şeklinde ortaya çıktı.²⁵

Bu alfabe Kasım 1927 de T.B.M.M. nin tasvibine sunulur. Dil heyeti çalışmalarını bitirdiğinde, Mustafa Kemal Paşa şahsi yetkisini kullanarak yeni harfleri hemen halka sundu.²⁶

Özer Ozankaya'nın "Türk Devrimi üzerine bildiğimiz ilk toplumbilimsel nitelikteki değerlendirme" diye nitelendirdiği, Celal Nuri'nin: Türk Devrimi, İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri adlı eserinde de Nuri, Arap alfabesini Latin harfleri kadar Türk dilinin seslerini karşılayamıyor diye değerlendirmektedir.²⁷

Aslında yazı reformu tamamen yeni bir konu değildi. Arap yazısının ıslahı için sonunda fazla bir şey çıkmamakla beraber, Tanzimat zamanından beri teklifler olmuştu. Daha köklü bir fikir olarak Arap harflerinin tamamen terki ve yerine Latin alfabesinin konulması Türkiye'de 1923 ve 1924 de öne sürülüp tartışılmış, fakat kesinlikle ret edilmişti. 1926 Mart'ında M.E. Bakaru Necati Latin yazısını kabul etmenin siyasal öneminden bahsetti. 8 Ocak 1928 günü Adalet Bakanı Mahmut Esat, Latin yazının meziyetlerini öven bir konuşma yaptı. İki hafta kadar sonra M.E. Bakanı Hamdullah Suphi daha da ileri gitti: " Latin harflerinin kabulü bizim için bir zaruriyettir. Eski edebiyat çürümeye mahkûmdur."²⁸

Bu arada muhaliflerin nabzını yoklamak amacıyla önce Mayıs 1928 de Arapça rakamların yerine Batılı rakamlar kullanılmaya başlandı. 9 Ağustos 1928 de Latin harfleri Atatürk tarafından halka tanıtıldı. 1 Kasım 1928 de Parlamento yeni Türk alfabesini yürürlüğe koyan yasayı çıkardı. Yeni yılın

²⁵ Bugünkü alfabemizde 29 harf bulunmaktadır, ancak konumuzun esasını bu teşkil etmediği için üzerinde durulmayacaktır. Alfabedeki yirmi bir sessiz sessiz dururken başlangıçta onbir olan sesli sayısı bugün sekize düşmüştür.

²⁶ Willy Sperco, *Mustafa Kemal Atatürk, 1881-1938*, çev: Zeki Gelikkol, İstanbul 2001, s. 157- 158.

²⁷ Celal Nuri, *Türk Devrimi, İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri*, Ankara 2002, s.165.

²⁸ Besnard Lewis, *a.g.e.*, s.276

başlangıcından itibaren bütün yayınlarda yeni alfabe kullanılacaktı. 3 Kasım 1928 de Resmî Gazetede yayınlanarak fiilen yasalaştı.²⁹

Yeni harflerin hemen benimsenmiş olması, bu alanda milletin yeniliği kabulünün bir göstergesi olmuştur. Atatürk bir konuşmasında bunu şöyle ifade eder “Türk harfleri memleketin umumi hayatına tamamen uygulanmıştır. İlk güçlükler milletin ülkü Kuvveti ve medeniyete olan sevgisi sayesinde kolaylıkla yenilmiştir.³⁰

Harf inkılâbının başarısı dilde reform isteyenleri cesaretlendirdi.³¹ Bunun neticesinde bir Türk Dil Kurumu'nun meydana getirilmesine diğer taraftan da Güneş Dil Teorisinin ortaya atılmasına sebep oldu.³² 1945 de Anayasa da Türkçeleştirildi.³³

Feroz Ahmad'ın değerlendirmesiyle harf inkılâbı “Türkiye'nin Doğusundaki İslam dünyasıyla olan bağlarını öteki reformlardan daha fazla gevşetti. Ülkenin yüzünü bir daha geri çevirilemeyecek biçimde Batı'ya çevirdi”.³⁴

---

²⁹ Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, ist., 2002, s.101, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, a.g.e, Ankara 1980, s.68.

³⁰ Yusuf Koç-Ali Koç, *Tarihi Gerçekler Işığında Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk*, Ankara 2004, s.149.

³¹ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İstanbul 2004, s.275.

³² Güneş Dil Teorisi Atatürk tarafından ortaya atılan bir teoridir. Esası şudur: Bütün dünya dillerinin Türkçe'den türediğini savunan görüştür. Atatürk daha sonra bundan hemen vazgeçmiştir.

³³ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal Ekonomik, Kültürel Temeller*, İstanbul 1996, s.65.

³⁴ Ahmad, a.g.e. s.102, Yabancıların Türk İnkılâbını değerlendirirken çoğunlukla eksik bir yan gözlemlemekteyiz. Buda şudur: Onlar bu inkılâbı mekanik bir yapıyı açıklarcasına irdelemektedirler. Oysa Türk Kurtuluş Savaşı'nı veya Türk İnkılâbı'nı gerçek manasıyla ortaya koymak için ruhuna inmek gerektiği kanaatindeyiz. Zira yeni harfler her ne kadar latin harfleri olsa da bu inkılâbın esas amaçlarından biri de Türk Milleti'nin kendi benliğine dönmek olduğu unutulmamalıdır. Peyami Safa, *Türk İnkılâbına Bakışlar*, İstanbul 1999) adlı eserinde bu konuyu şöyle değerlendirmektedir, “Kemalist Milliyetçilik ne Habeş, ne Çin, ne Fransız, ne Alman ve ne de İtalyandır. Osmanlı olmayı bile reddeden Türk Milliyetçiliği yüzde yüz Türktür ve onu kendisi olmaktan menedebilecek her düşünceye, her harekete karşı milli bir mukavemetle dimdik tutan şey de yalnız budur.”

Atatürk'ün yaşadığı dönem içinde açılan köy enstitülerinin de milli bir his taşıdığı söylenebilir, ancak üzerindeki tartışmalar bugün dahi sürmekte ve uzunca bir süre de devam edeceği muhtemel görünmektedir. Bu sebepten dolayı bu konuya girmemeyi uygun bulduk.

SONUÇ

Atatürk bir filozof değildir. Savaş yıllarında büyük bir komutan, barış döneminde de büyük bir devlet adamıdır. O hiçbir zaman politikacı da olmamıştır. Çünkü partiler üstü bir kişiliktir. Devlet adamlığı döneminde filozofça bir tarzla devletin ve milletin sosyal değişimini ön planda tutmuş, bir ekonomist gibi iktisadi hayatı şekillendirme gayreti göstermiştir.

Bu iki davada da milli bir anlayış sahibi olması tesadüfi veya şovenist bir yaklaşımın sonucu değil, bilakis Osmanlı Devleti'nin yıkılışını ve Batılı devletlerin politikalarını çok akılcı bir analizin göstergesidir. Milli olmak özelliğini yitiren bir ekonominin ve devletin denetlemediği bir eğitim sisteminin imparatorluğu çöküşe götürdüğünü görmüştür. Hem ekonomide, hem eğitimde ortaya koyduğu yeniliklerin milli bir karakter taşımasının sebebi budur.

Öztürk: Cumhuriyet eğitiminin amacını yüksek nitelikli koruyucular yetiştirmek olarak değerlendirmektedir.³⁵ Burada Türkiye Cumhuriyeti'nin özünde korunmak istenen değer Türklüktür denilebilir.

Atatürk Gençliğe Hitabe'sini yazarken de hep bu duyguya vurgu yapmaktadır. Son noktayı ulu önderin eğitimin neden milli karakterde olması gerektiğini anlatan şu sözleriyle koymak yerinde olacaktır.

"Eğitimidir ki bir milleti hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır veya bir milleti kölelik ve yoksulluğa terk eder. Eğitim kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendine göre bir anlama varır. Ayrıntılarına girilirse eğitimin hedefleri, amaçları çeşitlenir. Mesela milli eğitim, dini eğitim, uluslararası eğitim. Bütün bu eğitimlerin hedef ve gayeleri başka başkadır. Ben burada yalnız yeni Türk Cumhuriyeti'nin yeni nesile vereceği eğitimin, milli eğitim olduğunu kesinlikle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde

³⁵ İletişim Yayınları, *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, III. Modernleşme ve Batıcılık*, İstanbul 2004, Faruk Öztürk, *Cumhuriyet ve Ütopya*, s. 496.

durmayacağım. Yalnız işaret etmek istediğim manayı kısa bir misal ile izah edeceğim: Yeryüzünde üç yüz milyonu geçen İslam vardır. Bunlar ana, baba, hoca eğitimiyle terbiye ve ahlak almaktadırlar. Fakat acınarak söylüyorum, gerçek hadise şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kütleleri, şunun veya bunun esaret ve hoşgörü zincirleri altındadır. Aldıkları manevi eğitim ve ahlak onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanlık meziyetini vermemiştir, veremiyor. Çünkü eğitimlerinin hedefi milli değildir. Milli eğitimin ne demek olduğunu bilmekte artık hiçbir şekilde karışıklık kalmamalıdır. Bir de milli eğitim esas olduktan sonra onun dilini, usulünü, araçlarını da milli yapmak zorunluluğu tartışmadan uzaktır. Milli eğitim ile geliştirmek ve yükseltmek istenilen genç dimağları bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle kaçınmak lazımdır.³⁶

Eğitimdeki millilik, hem Türkiye Cumhuriyet'ini her türlü tehlikeden koruyacak, hem de onu çağdaş medeniyet seviyesine ve hatta üzerine çıkaracak en önemli unsurdur.

---

³⁶ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999 c.II, s.198.

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri c.II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999

Bernarda Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ç: Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Basımevi 9. Baskı Ankara 2004,

Celal Nuri, *Türk Devrimi, İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri*, Kültür Bakanlığı Yayınları I Baskı Ank, 2002,

Ergün Aybars, *Ulusal Laik Sosyal Hukuk Devleti, Atatürkçülük Ve Modernleşme*, İzmir Ercan Kitabevi I Baskı 2000,

Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları 17. Baskı İst., 2004,

Feroz Ahmad, *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları II Baskı ist., 2002, , Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, a.g.e, Ank.,1980,

Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, *Milli Eğitim ve Atatürk'ün Milli Eğitim Politikası*, Ankara 1980,

Halit Ertuğrul, *Kültürümüzü Etkileyen Okullar*, Nersil Yayınları 5. Baskı İstanbul 2003,

Hikmet Bila, *C.H.P. 1919–1999*, Doğan Yayıncılık I Baskı İstanbul,

İsmail Karaahmetoğlu, *Atatürkçülüğün Çağdaş Boyutları*, Ankara,

Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal Ekonomik, Kültürel Temeller*, Afa Yayınları I Baskı ist, 1996

Murat Altınsoy, Mustafa Eroğlu, *Değişen Dünya Ve Türkiye'nin Dış Politika Gündemi*, İstanbul 2004 İçinde Elçin Macar, Rum Ortodoks Patrikhanesi: Tarihsel Gelişim Süreci Ve Türk Dış Politikasındaki Yeri.

Necmettin Tozlu, *İnsandan Devlete Eğitim*, Yeni Türkiye Yayınları I Baskı Ank.2003

Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı kredi Yayınları 6. Baskı İstanbul 2004,

Nuray Senemoğlu, *Atatürk ve Eğitim*, <http://www.epo.hacettepe.edu.tr>

Özer Ozankaya, *Atatürk's Legacy, Views by World- Famous Intellektuals*, Kültür Bakanlığı Yayınları I Baskı Ank.2001

Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, Remzi Kitabevi İst. 1969

Tuncay Ceylan, *Cumhuriyet Gençliği Nasıl Yetiştirilmelidir?*, K.K.E.F Dergisi, Y,2004,

Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Semih Ofset I Baskı Ankara 1999

Willy Sperco, *Mustafa Kemal Atatürk, 1881-1938*, ç: Zeki Gelikkol, İst. 2001,

Yusuf Koç. Ali Koç, *Tarihi Gerçekler Işığında Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk*,Yaprak Ofset I Baskı Ank., 2004,